

เศรษฐสาร

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีที่ 20 ฉบับที่ 7 กรกฎาคม 2549

ISSN 0857-5924

เจ้าของ โครงการเศรษฐสาร คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กทม. 10200
โทร. 0-2613-2422

บรรณาธิการ ภราดร ปรีดาศักดิ์

ผู้จัดการ วรณะ เวชพราหมณ์

พิมพ์ที่ หจก.สามลดา โทร. 0-2895-1500

สมาชิก บริจาค ปีละ 60 บาท (12 ฉบับ) ส่งจ่าย
"โครงการเศรษฐสาร" คณะเศรษฐศาสตร์
ปณ. หน้าพระลาน 10202

แจกฟรี เฉพาะห้องสมุดโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลายทั่วประเทศ

ภายในเล่ม

- ◆ การอภิปราย
"การแปรรูป กฟผ.แบบของไทย ... มีอะไรน่าเป็นห่วง?"
(ต่อจากฉบับที่แล้ว)
- ◆ ปีกเศรษฐศาสตร์ที่ควรรู้จัก
จอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill)
- ◆ ศัพท์เศรษฐศาสตร์
  - returns to scale
  - opportunity cost
  - joint cost
  - distribution theory
- ◆ แนะนำหนังสือเศรษฐศาสตร์
  - เล็กนันทาม : การศึกษาเศรษฐศาสตร์
โดยให้ความสำคัญกับผู้คน

U รรณาธิการแถลง

การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการอภิปรายเรื่อง "แปรรูป กฟผ. แบบของไทย... มีอะไรน่าเป็นห่วง?" ได้ดำเนินมาถึงตอนสุดท้ายอันเป็นตอนจบอย่างบริบูรณ์แล้วครับ ถ้าท่านผู้อ่านที่เป็นสมาชิกหรือขาประจำของ "เศรษฐสาร" รู้สึกเลือนๆ ว่าเนื้อหาตั้งแต่ต้นจนจบเป็นอย่างไรบ้าง ก็สามารถเปิดอ่านให้ต่อเนื่องกันได้ตั้งแต่ฉบับที่ 1 มกราคม 2549 จนถึงฉบับที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้ คราวนี้ท่านคงไม่แปลกใจใช่ไหมว่าเพราะเหตุใดศาลปกครองจึงพิจารณาให้เพิกถอนพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ทั้งสองฉบับในเวลาต่อมา โชคดีที่เรคนไทยยังมีศาลปกครองเป็นที่พึ่งได้ในยามนี้ ไม่เช่นนั้นสมบัติของชาติคงถูกแปรไปเป็นสมบัติส่วนตัวของปัจเจกบุคคลเพียงไม่กี่คนเท่านั้น และนี่ก็คงเป็นเครื่องแสดงได้อย่างหนึ่งว่าในช่วงเวลาที่รัฐบาลมีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จในรัฐสภา องค์กรอิสระและการเมืองภาคประชาชนจะต้องมีความเข้มแข็งเพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและคอยปกป้องผลประโยชน์ของชาติ

เศรษฐสารฉบับนี้ ได้ทำหน้าที่สื่อสารความรู้ทางเศรษฐศาสตร์สู่ท่านผู้อ่าน โดยนำเสนอชีวิตและผลงานโดยสังเขปของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกอีกท่านหนึ่ง คือ จอห์น สจวร์ต มิลล์ ในหน้านักเศรษฐศาสตร์ที่ควรรู้จัก และนำศัพท์เศรษฐศาสตร์รวมทั้งการแนะนำหนังสือเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ที่น่าสนใจมาบรรณาธิการแก่ท่านผู้อ่านเช่นเคยครับ

การอภิปรายเรื่อง¹

“แปรรูป กฟผ.แบบของไทย...มีอะไรน่าเป็นห่วง?”

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

คุณชื่นชม : (อภิปรายต่อ)

อาจมีการพูดว่าเป็นการคาดคะเนและวิตกกังวลกับเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น ก็เห็นด้วยว่ายังไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าดูจากบทเรียนการแปรรูป ปตท. ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 พบว่ากำไรเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดจากที่เคยติดลบใน พ.ศ. 2542 กลายมาเป็นกำไรประมาณ 9 หมื่นล้าน ใน พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา พบว่า กำไรปตท.เพิ่มขึ้น 277 % ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาไม่มีบริษัทไหนที่ทำกำไรได้สูงขนาดนี้ และราคา IPO (ย่อมาจาก Initial Public Offering : หมายถึง การเสนอขายหุ้นแก่ประชาชนทั่วไปเป็นครั้งแรก) ที่เคยประเมินไว้และขายหุ้นให้ประชาชนหมดภายในเวลานาทีกว่านั้น ติไว้ที่ 35 บาท แต่ราคาปัจจุบัน 230 บาท นี่ก็ยังไม่แน่ใจว่าถึงระดับที่ควรจะเป็นแล้วหรือยัง อาจต้องใช้เวลาเป็น 10 ปีกว่าจึงจะถึงระดับที่ควรจะเป็น ซึ่งตรงนี้มันหมายถึง IPO discount (การขายหุ้นลดราคา) ที่รัฐและประชาชนสูญเสียประโยชน์มูลค่านับแสนล้าน

นอกจากนี้ ยังมีสัญญาณที่ชัดเจนแล้วว่ารัฐเอื้อประโยชน์ให้กับธุรกิจอย่างแท้จริง เคยสัญญาว่าจะมีองค์กรกำกับดูแลเพื่อมาถ่วงดุล แต่ก็ยังเป็นเพียงสัญญาลอยๆ บัดนี้ยังไม่มีการจัดตั้งแต่อย่างใด และร่างพระราชบัญญัติที่จะจัดตั้งองค์กรกำกับดูแลนั้นเดิมที่มีทั้งไฟฟ้าและก๊าซธรรมชาติ ตอนนี้ก๊าซธรรมชาติไม่รู้หายไปไหนเหลือแค่ไฟฟ้า นี่ชัดเจนว่าสิ่งที่รัฐควรจะทำเพื่อประโยชน์ของสาธารณะนั้นกลับไม่ได้ทำ และไม่ได้แยกท่อก๊าซ ซึ่งก็สัญญาไว้เช่นกันว่าจะทำภายในหนึ่งปี หลังจากการแปรรูป ผ่านมา 4 ปีแล้วก็ยังไม่มีความ นอกจากนั้นก็มีสัญญาณชัดเจนว่ามีการเมืองเข้าแทรกซึม ปตท. ตั้งแต่ตอนกระจายหุ้นแล้ว พบว่ามีผู้บริหารของไทยรักไทยได้รับหุ้นไปในสัดส่วนค่อนข้างสูง ถ้ามาดูรายชื่อของทั้งผู้บริหาร ปตท. และคณะกรรมการปตท. ก็พบว่ามีชื่อ-นามสกุลคุ้นๆ มีญาติและผู้บริหารจาก

บริษัทเทเลคอมแห่งหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มทุนการเมือง มีสัญญาณค่อนข้างชัดเจนว่ามีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างประโยชน์ของ ปตท. และประโยชน์ของการเมือง อดีตผู้บริหารระดับสูงของ ปตท. ตอนนี้อยู่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นรัฐมนตรี

มาสู่คำถามที่ว่า **แปรรูป กฟผ. แบบไทย ใครได้ใครเสีย** ถ้ามองรูปกรวยนี้ (หมายถึงรูปทรงกรวยคว่ำ มียอดแหลมอยู่ด้านบน) ที่สะท้อนถึงกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ จะพบว่ากลุ่มที่มีช่องทางในการหาผลประโยชน์จากการแปรรูปมากที่สุด คือกลุ่มทุนการเมือง ซึ่งถ้ามาถึงหุ้นด้วยแล้ว ก็จะได้ทั้งเงินปันผล กำไรจากการซื้อหุ้นราคาถูก และยังได้ประโยชน์จากการเก็งกำไรจาก insider trading (การซื้อขายหุ้นโดยใช้ข้อมูลวงใน) ดังนั้น ตรงนี้เป็นผลประโยชน์มหาศาลที่กลุ่มทุนการเมืองจะได้ไป จำนวนคนที่เกี่ยวข้องจากการประเมินอย่างคร่าวๆ มีประมาณ 100 คน ซึ่งเป็นส่วนน้อยจริงๆ ของสังคมที่จะได้ประโยชน์จากการแปรรูป อันดับต่อมาคือผู้ถือหุ้นอื่นๆ คือผู้ที่จะได้รับประโยชน์ ทั้งนักลงทุนสถาบันในประเทศ ต่างประเทศ หรือผู้ถือหุ้นรายย่อย ก็จะได้กำไรจากการซื้อหุ้นราคาถูก และเงินปันผล ซึ่งถ้ามีการกระจายอย่างมากมาย ก็มีผู้ถือหุ้นประมาณไม่เกินแสนคน ส่วนที่สามคือพนักงานและกรรมการฯ กฟผ. ซึ่งได้ค่าตอบแทนที่เพิ่มขึ้น และพนักงานก็ได้หุ้นด้วย ตรงนี้มีจำนวนประมาณ 25,000 คน สุดท้ายคือ ตลาดหุ้น ซึ่งหมายถึงนักลงทุนทั้งไทยและต่างประเทศ จากการที่มี market cap (มูลค่าซื้อขาย) ที่สูงขึ้น ตลาดหุ้นมีความน่าสนใจในการลงทุนมากขึ้น จำนวนคนในตลาดหุ้นก็มีประมาณ 2-3 แสนคน ก็ยังเป็นส่วนน้อยของสังคมอยู่ดี

อยากให้ดูว่าทำไม insider trading เป็นช่องทางอันหนึ่งที่ค่อนข้างจะน่ากลัว และสามารถที่จะหาประโยชน์ได้อย่างมหาศาล

¹ ถอดความจากแถบบันทึกเสียง การอภิปราย ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 22 ธันวาคม 2548 ณ ห้องประชุม ชั้น 5 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ โดยผู้ร่วมนำการอภิปราย ประกอบด้วย (1) อ.ดร.จันทจิรา เอี่ยมมยุรา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2) อ.ดร.สุริ สิริสุนทร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (3) ดร.เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (4) คุณชื่นชม สง่าราศรี ภิริเชน นักวิชาการอิสระด้านพลังงาน โดยมี ศ.ดร.ปราณี ทินกร คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้ดำเนินรายการ

ยกตัวอย่างมติ ครม. อันหนึ่งออกมาในวันที่ 9 ธันวาคม 2546 อนุมัติแผนการลงทุนท่อก๊าซเส้นที่สาม นี่เป็นกรณีของ ปตท. ผลจากมติดังกล่าวก็คือ มูลค่าการลงทุนแสนล้านได้รับการประกันการลงทุน 26 % ทั้งๆ ที่เป็นกิจการผูกขาด และยังได้รับสิทธิพิเศษจาก BOI (ย่อมาจาก Board of Investment หมายถึง คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน) อีก ผลจากการกำหนดนโยบายนี้พบว่า ในช่วงเดือนธันวาคมที่มีการอนุมัติแผนฯ พบว่าราคาหุ้นพุ่งขึ้นจาก 109 ไปเป็น 183 บาท ในเดือนเดียว ราคาหุ้นเพิ่มขึ้น 70% อันนี้ถ้ามีผู้ที่สามารถรู้ถึงการตัดสินใจนี้และไปซื้อหุ้นแค่ 1% หรือร้อยล้านหุ้น ก็สามารถได้กำไรไปถึง 2,400 ล้านบาท นี่เป็นแค่การกำหนดนโยบายคราวเดียว ซึ่งยังมีกรกำกับดูแลและไรต่างๆ อีก ที่ยังสามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง

คราวนี้มาดูว่าใครเสียประโยชน์ กลุ่มแรกที่ต้องเสียแน่นอนคือประชาชน คือเสียสิทธิในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์ และสิทธิที่จะเป็นเจ้าของกิจการที่ถูกขายไปในราคาถูก เสียรายได้ที่ควรจะได้รับ 100% ก็ต้องเจียดไปให้เอกชนส่วนหนึ่ง ในส่วนของผู้บริโภคก็เสียประโยชน์ในแง่ที่ว่า แปรรูปในลักษณะผูกขาด ภาวะที่เกิดจากกำไรที่สูงขึ้นก็กดหนี้ไม่พนักผู้บริโภค และได้รับผลเสียจากการที่ให้บริการที่ไม่มีประสิทธิภาพด้วย ในส่วนนักลงทุนรายย่อยก็อาจเสียประโยชน์ เนื่องจาก การขาดทุนของการขึ้นลงของราคา เนื่องจากไม่สามารถทราบข้อมูลภายใน ทำให้ บินเหยื่อของนักลงทุนอื่นๆ ที่สามารถหาประโยชน์จากการเก็งกำไรได้ นอกจากนั้น ก็ผู้ได้รับผลกระทบจากการเวนคืน ก็อาจเสียสิทธิในการตรวจสอบทรัพย์สิน และสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการเวนคืนด้วย

อยากนำเสนอว่า ทางออกควรเป็นอย่างไร ก็เห็นตรงกับผู้อภิปรายท่านอื่นๆ ว่าควรจะมีการทบทวนการแปรรูป กฟผ. และอยากนำเสนอว่าให้มีการปฏิรูปแทนการแปรรูป ที่ผ่านมามีข้อเสนอของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งได้เสนอแผนการปฏิรูปให้มีการจำกัดสิทธิผูกขาดโดยแยกสิทธิในการผลิตออกจากระบบสายส่งและจัดตั้งองค์กรกำกับดูแลไฟฟ้าและก๊าซธรรมชาติ ให้มีความเป็นอิสระและมีอำนาจรองรับอย่างแท้จริง ให้ชุมชนเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการไฟฟ้า เชื้อน สายส่งและสายจำหน่าย ควรอยู่ในการกำกับดูแลของรัฐ แทนที่จะนำไปหาประโยชน์ทางธุรกิจจากตลาดหลักทรัพย์

ศ.ดร. ปราณี : (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

ขอบคุณคะคุณชื่นชม ก็ชัดเจนว่ามันเป็น conflict of interest (ผลประโยชน์ทับซ้อน) ใครได้ใครเสียก็พอคาดเดากันได้ถึงแม้จะยังไม่เกิดขึ้น แต่มีข้อหนึ่งคือมูลค่าของผลประโยชน์ที่ข้าราชการได้รับยังไม่รวมมูลค่าหุ้น อยากเรียนถามคุณชื่นชมว่าไม่ทราบว่าจะเคยมีการประเมินมูลค่าไหมคะว่า อย่างต่ำสักเท่าไรหรืออย่างสูงสักเท่าไร ไม่ต้องเอ่ยนามผู้เกี่ยวข้องก็ได้คะ

คุณชื่นชม :

ประมาณหลายสิบล้าน เกือบร้อยล้านคะ

ศ.ดร. ปราณี :

ก็เลยทำให้ไม่มี incentive (แรงจูงใจ) ที่จะปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม นั่นคือประเด็นที่คุณชื่นชมเสนอมา

ศ.ดร. ปราณี :

โดยสรุปแล้ว การอภิปรายในวันนี้ เราได้พิจารณาการแปรรูปการไฟฟ้าที่เป็นอยู่ไม่ว่าจะในแง่มุมมองด้านกฎหมายหรือด้านเศรษฐศาสตร์ ซึ่งท่านผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายก็ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการกระทำที่เป็นอยู่มันขัดหลักกฎหมายมหาชน เป็นการละเมิดอำนาจรัฐสภา และถ้ามองว่ารัฐสภาเป็นองค์กรที่ประชาชนเลือกไป ก็คือละเมิดอำนาจประชาชน และละเมิดจารีตประเพณีของกฎหมายไทยที่เคยดำเนินการมาด้วยซ้ำ

ส่วนประเด็นทางด้านเศรษฐศาสตร์ ก็เห็นอย่างชัดเจนว่า มันไม่ใช่เป็นการแปรรูปเพื่อประสิทธิภาพแต่เป็นการโอนอำนาจผูกขาดจากรัฐไปสู่เอกชน ไม่ได้มีหลักการอะไรว่าจะมีการแข่งขันเพิ่มเติม มีปัญหาเรื่องความเป็นธรรมที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งการประเมินมูลค่าหุ้นที่เสนอขายก็ต่ำเกินไป เข้าข่ายทำให้รัฐเสียประโยชน์ และถ้าหากแปรรูปได้สำเร็จ องค์กรเอกชนที่มีอำนาจผูกขาดก็อาจจะทำให้ประชาชนเสียประโยชน์ นอกจากนี้ ก็ยังมีประเด็นเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งคุณชื่นชมก็ได้ชี้ให้เราเห็นว่า มีใครได้ ใครเสีย ถ้าจะให้ดิฉันสรุปในฐานะนักวิชาการ ดิฉันคิดว่าการแปรรูปแบบของไทยเรา ถ้าแปลกลับไปเป็นภาษาอังกฤษ ต้องแปลว่า Pseudo Privatization (การแปรรูปก้ำมะลอ) เพราะไม่ได้ดำเนินการตามหลักการที่ควรทำ ดิฉันต้องขอขอบคุณท่านวิทยากรทุกท่านที่มาร่วมอภิปรายในที่นี้ และขอบคุณเข้าร่วมทุกท่านที่ได้สนใจฟังคะ

(จบการอภิปราย)

² อนึ่ง ช่วงก่อนหน้านั้น เป็นการซักถามโดยผู้ดำเนินการอภิปรายและการตอบคำถามของผู้ร่วมอภิปราย แต่เนื่องจากการถามและตอบโดยไม่ได้ใช้ไมโครโฟน จึงทำให้ไม่สามารถบันทึกเสียงได้

นักเศรษฐศาสตร์ที่ควรรู้จัก

จอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill)

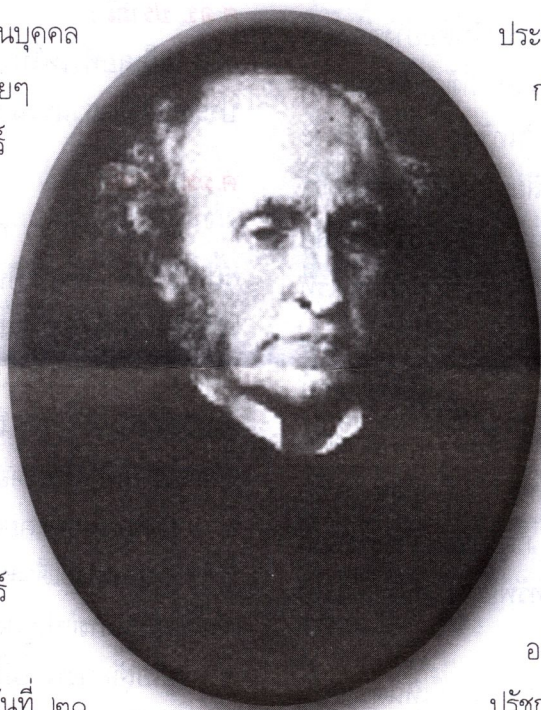
(พ.ศ. ๒๓๔๙-๒๔๐๖)

โดย ภราดร ปรีดาศักดิ์

จอห์น สจวร์ต มิลล์ เป็นบุคคล

หนึ่งที่ได้สร้างคุณูปการต่อสังคมในหลายๆ ด้าน เขาเป็นทั้งนักปรัชญา นักวิทยาศาสตร์ สังคม นักปฏิรูป นักมานุษยวิทยา นักการเมือง และนักเศรษฐศาสตร์ ในร่างของคนเดียวกัน หากจะนับฐานะของเขาในนามของนักเศรษฐศาสตร์ จอห์น สจวร์ต มิลล์ เป็นนักเศรษฐศาสตร์แห่งสำนักคลาสสิกคนสุดท้าย นับเนื่องจาก อัดัม สมิท (Adam Smith) เป็นต้นมา และจอห์น สจวร์ต มิลล์ เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีแนวคิดแบบมนุษยนิยมมากที่สุดผู้หนึ่ง

จอห์น สจวร์ต มิลล์ เกิดเมื่อ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๔๙ ที่เพนตันวิลล์ ทางตอนเหนือของกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เขาเป็นบุตรคนโตในจำนวนบุตรทั้ง ๙ คน ของ เจมส์ มิลล์ (James Mill) ผู้ที่เป็นทั้งนักประวัติศาสตร์ นักปรัชญา และนักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเคยเป็นทั้งลูกศิษย์และผู้ร่วมงานของเจเรมี เบนทัม (Jeremy Bentham) นักปรัชญาและนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษผู้ก่อตั้งลัทธิอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) ในวัยเด็ก จอห์นสจวร์ต มิลล์ ต่างจากเด็กคนอื่นๆ ในสมัยนั้นตรงที่เขาถูกเคียวเช็ญจากบิดาให้เรียนหนังสือตั้งแต่อายุยังน้อย เขาได้รับการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้จากผู้เป็นบิดาอย่างเข้มงวด มิลล์เริ่มเรียนภาษากรีกตอนอายุ ๓ ขวบ และเรียนภาษาละตินตั้งแต่วัย ๗ ขวบ เมื่อตอนที่เขาอายุได้ ๘ ขวบนั้น ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับ

ประวัติศาสตร์ทั้งที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ ภาษากรีกและละตินของนักเขียนที่มีชื่อเสียงจบไปแล้วหลายเล่ม และยังได้เริ่มต้นศึกษาเรขาคณิต พีชคณิต รวมทั้งเป็นผู้สอนหนังสือให้กับเด็กรุ่นน้องๆ ในครอบครัวด้วย เมื่ออายุประมาณ ๑๒ ขวบ เขาก็เริ่มศึกษาวิชาตรรกวิทยา ในเวลาเดียวกันก็อ่านหลักตรรกวิทยาของอริสโตเติล (Aristotle) ที่เป็นฉบับดั้งเดิมด้วย ในปีต่อมาเขาได้รับการแนะนำให้รู้จักวิชาเศรษฐศาสตร์และได้ศึกษาผลงานของอัดัม สมิท นักเศรษฐศาสตร์การเมืองและนักปรัชญาชาวสก็อต รวมทั้งผลงานของเดวิดริคาร์โด

(David Ricardo) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ

ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๓๖๓ ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๓๖๔ มิลล์ได้ใช้ชีวิตอยู่ในประเทศฝรั่งเศสกับครอบครัวของเซอร์ ซามูเอล เบนทัม (Sir Samuel Bentham) ซึ่งเป็นพี่น้องกับเจเรมี เบนทัม จากบันทึกส่วนตัวของเขาทำให้ทราบเพิ่มเติมว่าระหว่างที่เขาอยู่ในฝรั่งเศสนี้ เขาได้ศึกษาวิชาเคมี พฤษศาสตร์ และสามารถแก้ปัญหาโจทย์ทางคณิตศาสตร์ขั้นสูงได้ด้วย มิลล์ยังได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ ผู้คนและประเพณีของประเทศนี้เอาไว้ นอกจากนั้น เขายังรู้สึกคุ้นเคยกับภาษาฝรั่งเศสอีกด้วย มิลล์ชอบฝรั่งเศสมาก ซึ่งภายหลังเขากลับไปอยู่ที่ฝรั่งเศสอีกเป็นระยะเวลานาน และถึงแก่กรรมที่เมืองอเวียงง (Avignon) ในประเทศ

ฝรั่งเศสนั่นเอง

มิลล์ได้เข้าทำงานในสำนักงานตรวจสอบของบริษัทอินเดียตะวันออกใน พ.ศ. ๒๓๖๖ ซึ่งขณะนั้นเขาเพิ่งจะมีอายุได้ ๑๗ ปีบริบูรณ์ หลังจากที่ได้ออกงานอยู่ระยะหนึ่ง เขาก็ได้รับการสนับสนุนให้อยู่ในตำแหน่งผู้ช่วยผู้ตรวจการ ใน พ.ศ. ๒๓๗๑ ตลอดระยะเวลา ๒๐ ปี นับจาก พ.ศ. ๒๓๗๑ (เมื่อบิดาของเขาได้ถึงแก่กรรม) มิลล์ได้รับมอบหมายหน้าที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบริษัทกับประเทศอินเดีย และต่อมา เขาได้เลื่อนระดับให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสำนักงานใน พ.ศ. ๒๓๗๑ จนกระทั่งบริษัทได้ล้มเลิกกิจการใน พ.ศ. ๒๔๐๑ เขาจึงต้องเกษียณอายุจากบริษัทโดยปริยาย

ใน พ.ศ. ๒๓๙๔ มิลล์ ได้แต่งงานกับแฮร์เรียต เทย์เลอร์ (Harriet Taylor) หญิงแม่หม้ายที่เคยรู้จักมักคุ้นและสนิทสนมกับ มิลล์มาตั้งแต่ยี่สิบปีก่อนหน้านี้ แต่ทั้งคู่ก็ได้ใช้ชีวิตฉันทสามีภรรยาด้วยกันเพียง ๗ ปีเท่านั้น เพราะแฮร์เรียต ได้เสียชีวิตลงหลังจากที่ มิลล์เกษียณอายุจากบริษัทอินเดียตะวันออกเพียงไม่กี่เดือน อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของแฮร์เรียตที่มีต่อชีวิตของมิลล์เป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธ มิลล์มักจะกล่าวสรรเสริญภรรยาของตนว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตและการเขียนหนังสือ ซึ่งมิลล์เองส่วนหนึ่งก็ได้หันมาสนับสนุนประเด็นที่อยู่ในความสนใจของหล่อนด้วย เช่น การคุมกำเนิด และสิทธิสตรี

ใน พ.ศ. ๒๔๐๘ มิลล์ ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรในเขตเวสต์มินสเตอร์ โดยที่เขาไม่ได้ใช้วิธีใดๆ ในการหาเสียงเลย เพราะเขามีความเชื่อว่าผู้สมัครไม่ควรใช้เงินในการหาเสียงหรือออกหาเสียง ในที่สุดเขาก็ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนในสมัยนั้น และในสมัยต่อมาเขาได้สมัครรับเลือกตั้งอีก แต่ก็ไม่ได้ได้รับเลือกเหมือนครั้งที่ผ่านมา

ความสำเร็จของมิลล์เกิดจากการเขียนหนังสือ ซึ่งส่วนใหญ่เขาใช้เวลาว่างหลังจากงานในบริษัท มิลล์เริ่มเขียนหนังสือตั้งแต่วัยรุ่น โดยเขียนเกี่ยวกับการเมืองและปรัชญาลงวารสารและหนังสือพิมพ์หลายฉบับ เช่น วารสาร The Westminster Review, The London Review (ซึ่งต่อมารวมกันเป็น The London and Westminster Review) ส่วนหนังสือพิมพ์ที่มิลล์นำผลงานลงตีพิมพ์อย่างสม่ำเสมอคือ The Traveller และ The Morning Chronicle

บรรดางานเขียนทั้งหลายของมิลล์ครอบคลุมประเด็นในสาขาต่างๆ อย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่ปรัชญาจนถึงตรรกวิทยา รัฐบาล สิทธิสตรี และเศรษฐศาสตร์

มิลล์สร้างชื่อเสียงทางด้านปรัชญาด้วยหนังสือ *System of Logic (ระบบของตรรกะ)* ซึ่งพิมพ์ออกเผยแพร่เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๖ ผลงานชิ้นนี้เป็นการปลุกเร้าการศึกษาเกี่ยวกับตรรกวิทยา รวมทั้งได้มอบข้อคิดอันสำคัญเกี่ยวกับปรัชญาทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพราะเป็นหนังสือปรัชญาที่น่าเสนออย่างเป็นระบบเล่มหนึ่งซึ่งมิลล์ได้เน้นย้ำถึงความสามารถในการประยุกต์ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้กับปรากฏการณ์ทางสังคมและธรรมชาติ

หนังสือเล่มที่สำคัญที่สุดของมิลล์คือ ความเรียงเรื่อง *On Liberty (ด้วยเสรีภาพ)* มิลล์มีความเชื่อในเสรีภาพอย่างแรงกล้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพทางความคิด มิลล์กล่าวอ้างว่าเสรีภาพเป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ เขาปกป้องเสรีภาพบนมูลฐานสองประการคือ ประการแรก เขาอ้างว่า อรรถประโยชน์ (utility) ของสังคมจะสูงสุดได้ ถ้าแต่ละบุคคลมีอิสระเสรีในการตัดสินใจเลือกด้วยตัวเอง ประการที่สอง มิลล์เชื่อว่าเสรีภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาการของแต่ละบุคคลเช่นเดียวกับสำหรับบุคคลโดยรวม ตามหลักของมิลล์แล้ว การจำกัดเสรีภาพของบุคคล จะกระทำได้อีกต่อเมื่อการใช้เสรีภาพนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น แต่ถ้าการใช้เสรีภาพนั้นก่อให้เกิดความเสียหายเฉพาะแก่ตัวผู้ปฏิบัติเอง จะจำกัดเสรีภาพของเขาไม่ได้

หนังสือเล่มอื่นๆ ที่เกี่ยวกับจริยศาสตร์ ปรัชญาสังคม การเมืองและการปกครอง ที่เป็นผลงานอันโดดเด่นของมิลล์ ได้แก่ *Utilitarianism (อรรถประโยชน์นิยม)* ตีพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๔๐๔ *Considerations on Representative Government (ข้อพิจารณาเกี่ยวกับรัฐบาลที่มาจากตัวแทน)* ตีพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๔๐๔, *The Subjection of Women (เรื่องราวของสตรี)* ตีพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๔๐๔ และ *Examination of Sir William Hamilton's Philosophy (การตรวจสอบปรัชญาของเซอร์ วิลเลียม ฮามิลตัน)* พิมพ์ใน พ.ศ. ๒๔๐๘

ส่วนหนังสือของมิลล์ที่สะท้อนความคิดทางเศรษฐศาสตร์ เริ่มต้นจากหนังสือชื่อ *Essays on Some Unsettled Questions of*

Political Economy (ความเรียงเรื่องคำถามที่ยังไม่ได้ชำระสะสางของเศรษฐศาสตร์) ซึ่งพิมพ์ออกเผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗ หนังสือเล่มนี้ มิลล์ได้ใช้เวลาเขียนหลายปี และลีในห้าของความเรียงดังกล่าวเป็นการให้คำตอบต่อปัญหาเชิงเทคนิคที่เป็นข้อก้ำกักันอยู่ในขณะนั้น อันได้แก่การกระจายผลประโยชน์ของการค้าระหว่างประเทศ อิทธิพลของการบริโภคต่อการผลิต นิยามของแรงงานที่มีผลิตภาพกับไม่มีผลิตภาพ และความล้มเหลวที่แน่นอนระหว่างก้ำกับค่าจ้าง อย่างไรก็ตาม แนวคิดของมิลล์ในหนังสือเล่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นการถอดแบบมาจากความคิดของเดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) นักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกชาวอังกฤษผู้หนึ่งซึ่งมีอิทธิพลทางความคิดต่อมิลล์ในขณะนั้น มิลล์เพียงแต่นำเสนอด้วยข้อความที่ถูกต้องและอธิบายขยายผลให้กว้างขวางออกไปมากขึ้นเท่านั้น

ผลงานที่กล่าวขานกันว่าเป็นการริเริ่มและมีความเป็นอิสระมากขึ้นจากความเพียรพยายามไปสู่จุดยืนของตัวเองในด้านเศรษฐศาสตร์ คือหนังสือชื่อ *Principles of Political Economy with Some of Their Applications to Social Philosophy* (หลักเศรษฐศาสตร์กับการประยุกต์ใช้บางอย่างต่อปรัชญาสังคม) ตีพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๓๙๑ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ เป็นการประมวลแนวคิดจากหนังสือ ความมั่งคั่งแห่งชาติ ของอดัม สมิท (Adam Smith) และหลักเศรษฐศาสตร์ ของเดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) มาขยายและปรับปรุงโดยประสมกับความคิดใหม่ๆ ของตัวเอง แล้วนำเสนอด้วยสำนวนที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น *Principles of Political Economy* นับเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมมากและยาวนานที่สุดในบรรดาผลงานทางเศรษฐศาสตร์ของมิลล์ โดยได้ใช้เป็นตำราเรียนสำหรับนักศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ในอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอยู่เป็นเวลานานถึงครึ่งศตวรรษ จนกระทั่ง อัลเฟรด มาร์แชลล์ (Alfred Marshall) ได้พิมพ์ตำราเศรษฐศาสตร์ชื่อ *Principles of Economics* ใน พ.ศ. ๒๔๓๓ และเฉพาะที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดได้ใช้หนังสือเล่มนี้จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๒

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในหนังสือ *Principles of Political Economy* ที่ถือกันว่าเป็นนวัตกรรมที่มิลล์ได้สร้างขึ้น ได้แก่ การแยกทฤษฎีภาวะกรรมหรือการกระจายผลผลิต (distribution theory) ออกจากทฤษฎีการผลิต (production theory) ทั้งนี้ มิลล์

ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายผลผลิตเป็นพิเศษ และให้ความเห็นว่าควรจะมีการปรับปรุงการกระจายรายได้และทรัพย์สินที่เป็นอยู่ในขณะนั้นให้มีความเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้นโดยใช้ระบบภาษีที่ดิน ภาษีมรดก รวมทั้งการปฏิรูปที่ดิน เป็นต้น แนวคิดของมิลล์เกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินสืบเนื่องมาจากมิลล์ได้มองเห็นปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดินในอังกฤษที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากแรงกดดันทางด้านประชากร และส่วนหนึ่งมาจากระบบศักดินาที่เป็นมาในอดีต ทำให้เกษตรกรบางส่วนไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ในขณะที่บางคนมีที่ดินผืนใหญ่และใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ มิลล์จึงเสนอว่าในระบบการผลิตภาคเกษตรกรรมนั้น ควรให้ชาวนามีที่ดินขนาดเล็กเป็นของตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงการเสียค่าเช่าซึ่งเพิ่มรายจ่ายแก่ชาวนา นอกจากนี้ยังเป็นการกระจายรายได้และทำให้ชาวนามีแรงจูงใจที่จะริเริ่มปรับปรุงที่ดินของตน มิลล์ได้วิเคราะห์แรงผลักดันที่นำไปสู่ผลได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้น (increasing returns to scale) และกล่าวว่า ด้วยผลข้างต้นนี้ มีแนวโน้มที่อุตสาหกรรมต่างๆ จะมีลักษณะกระจุกตัวมากขึ้นเรื่อยๆ จนเหลือหน่วยผลิตเพียงไม่กี่ราย มิลล์ยังได้กล่าวเตือนให้ระวังเรื่องการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะอาจจะเป็นพิษภัยต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และเสนอแนะให้จำกัดจำนวนประชากรเพื่อหลีกเลี่ยงความอดอยากที่จะตามมา

มิลล์เป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกๆ คนหนึ่ง ที่ได้อธิบายถึงสิ่งที่ต่อมาได้กลายเป็นมนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง อันได้แก่ ต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity cost) การประหยัดจากขนาด (economies of scale) ปัญหาเกี่ยวกับต้นทุนร่วม (joint costs) และการปฏิบัติอย่างลำเอียงทางเพศ (sexual discrimination) ในตลาดแรงงาน เป็นอาทิ

ภายหลังจากที่ทำงานในการอ่าน การคิดและเขียนอย่างหนักมาตั้งแต่วัยเด็กเด็ก จนสามารถแผ่อิทธิพลและการเปลี่ยนแปลงทางความคิดทางด้านปรัชญา การเมือง และเศรษฐศาสตร์แล้ว จอห์น สจวร์ต มิลล์ ได้ใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างสงบที่เมือง เอเวียง ประเทศฝรั่งเศส นานๆ จึงจะกลับไปเยี่ยมบ้านเดิมที่เบลคฮีท ในประเทศอังกฤษในช่วงสั้นสักครั้งหนึ่ง มิลล์ได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ ที่บ้านในเมืองเอเวียง รวมสิริอายุได้ ๖๗ ปี

ศัพท์เศรษฐศาสตร์

returns to scale : ผลได้ต่อขนาด

สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผลผลิตเมื่อเทียบกับสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของจำนวนปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตผลผลิตชนิดนั้น ผลได้ต่อขนาดเป็นสิ่งที่บอกให้ทราบว่า หากหน่วยผลิตหนึ่งๆ ขยายขนาดของการผลิตหรือเพิ่มการใช้ปัจจัยการผลิตทุกชนิดในสัดส่วนเดียวกันแล้ว ผลผลิตที่ได้จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ถ้าผลผลิตที่ได้เพิ่มขึ้นมากกว่าขนาดของการเพิ่มปัจจัยการผลิตก็เรียกว่าผลได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้น (increasing returns to scale) ตัวอย่างเช่น ถ้าเพิ่มปัจจัยการผลิตทุกชนิดจากเดิมเป็นสองเท่า ผลผลิตที่ได้จะเพิ่มขึ้นมากกว่าสองเท่า ถ้าผลผลิตที่ได้เพิ่มขึ้นเท่ากับสัดส่วนของการเพิ่มปัจจัยการผลิตก็เรียกว่าผลได้ต่อขนาดคงที่ (constant returns to scale) ตัวอย่างเช่น ถ้าเพิ่มปัจจัยการผลิตทุกชนิดจากเดิมเป็นสองเท่า ผลผลิตที่ได้จะเพิ่มขึ้นสองเท่าเช่นกัน และหากผลผลิตที่ได้เพิ่มขึ้นน้อยกว่าขนาดของการเพิ่มปัจจัยการผลิตก็เรียกว่าผลได้ต่อขนาดลดลง (decreasing returns to scale) ตัวอย่างเช่น ถ้าเพิ่มปัจจัยการผลิตทุกชนิดจากเดิมเป็นสองเท่า ผลผลิตที่ได้จะเพิ่มขึ้นไม่ถึงสองเท่า

opportunity cost : ต้นทุนค่าเสียโอกาส

มูลค่าสูงสุดของกิจกรรมทางเลือกอื่นที่เสียไปอันเนื่องมาจากการตัดสินใจเลือกเอากิจกรรมหนึ่งๆ ในบรรดากิจกรรมทางเลือกทั้งหมด ต้นทุนค่าเสียโอกาสเกิดขึ้นเนื่องจากทรัพยากรต่างๆ มีอยู่อย่างจำกัด ถ้านำมาใช้เพื่อกิจกรรมหนึ่งมากขึ้นย่อมทำให้โอกาสที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมอื่นมีน้อยลง ต้นทุนค่าเสียโอกาสนี้อาจพิจารณาได้ทั้งในแง่ของการบริโภค และการผลิต ตัวอย่างเช่น นักเรียนคนหนึ่งมีกิจกรรมให้เลือกทำในเวลา 1 ชั่วโมงของตอนเช้าได้ 3 อย่าง คือ (1) นอนต่ออีกหนึ่งชั่วโมง (2) ดูโทรทัศน์ (3) วิ่งออกกำลังกาย ถ้าหากเขาตัดสินใจดูโทรทัศน์ ค่าเสียโอกาสของการดูโทรทัศน์ไม่ใช่มูลค่าเวลาของการนอนและวิ่งออกกำลังกายรวมกัน แต่ต้องเป็นกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเท่านั้น เพราะเขาไม่อาจทำกิจกรรมทั้งสองอย่างนี้พร้อมกันได้ ค่าเสียโอกาสในการดูโทรทัศน์จะเป็นเท่าใดขึ้นอยู่กับว่านักเรียนผู้นี้ตีค่าให้กิจกรรมใดสูงกว่ากัน ค่าเสียโอกาสของการ

ดูโทรทัศน์ สำหรับคนชอบออกกำลังกายมากกว่าการนอน ก็คือการออกกำลังกาย แต่สำหรับคนที่ชอบนอนพักผ่อนมากกว่าการออกกำลังกาย ค่าเสียโอกาสในการดูโทรทัศน์ของเขาก็คือการนอน ส่วนในแง่ของการผลิตก็จะมีแนวคิดที่เหมือนกัน กล่าวคือ ต้นทุนค่าเสียโอกาสของการผลิตสินค้าหรือบริการชนิดหนึ่งๆ ก็คือ มูลค่าสูงสุดของสินค้าหรือบริการชนิดอื่นๆ ที่จะสามารถผลิตขึ้นได้ด้วยทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตจำนวนเดียวกันนั้น ซึ่งจะเท่ากับผลรวมของต้นทุนค่าเสียโอกาสของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดนั่นเอง หากปัจจัยการผลิตชนิดใดไม่อาจนำไปใช้ในทางเลือกอื่นได้เลย ต้นทุนค่าเสียโอกาสของปัจจัยชนิดนั้นย่อมมีค่าเท่ากับศูนย์ การคิดต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์เป็นการคิดจากต้นทุนค่าเสียโอกาสนั่นเอง ดังนั้น ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จะรวมทั้งต้นทุนที่ผู้ผลิตได้จ่ายเป็นค่าตอบแทนแก่ปัจจัยการผลิตต่างๆ ออกไปเป็นตัวเงินจริงๆ หรือที่เรียกว่า ต้นทุนชัดแจ้ง (explicit cost) และค่าตอบแทนที่ไม่ได้จ่ายแก่เจ้าของปัจจัยการผลิตโดยตรงที่เรียกว่า ต้นทุนแอบแฝง (implicit cost)

joint cost : ต้นทุนร่วม

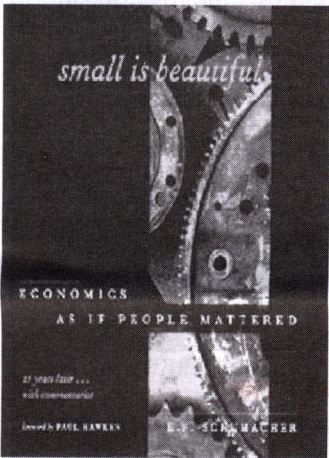
ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปร่วมกันและไม่อาจจำแนกได้ว่าเป็นต้นทุนของการผลิตสินค้าหรือบริการแต่ละชนิดจำนวนเท่าใด ตัวอย่างเช่น ต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้าในการปลูกผักและเลี้ยงไก่ (รวมทั้งใช้ภายในคาร์เรือน) ของเกษตรกร ซึ่งติดตั้งมาพร้อมกัน ค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างผู้จัดการหรือค่าเช่าที่ดินหรือสำนักงานของหน่วยผลิต ที่ผลิตสินค้าหลายชนิดพร้อมๆ กัน

distribution theory : ทฤษฎีวิภาคกรรม

ทฤษฎีที่กล่าวถึงการกระจายหรือการแบ่งปันปันส่วนรายได้หรือผลผลิตไปยังบุคคลต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งอาจพิจารณาได้สองลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการแบ่งปันรายได้ตามหน้าที่ซึ่งหมายถึงการแบ่งรายได้ระหว่างบุคคลต่างๆ ที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต กับอีกลักษณะหนึ่งคือการแบ่งปันรายได้ตามรายบุคคล โดยไม่คำนึงว่ารายได้นั้นเกิดจากปัจจัยการผลิตใดในจำนวนเท่าใด

แนะนำหนังสือเศรษฐศาสตร์

จิตวิทยาเชิงบวก

ชื่อหนังสือ **เล็กนั้นงาม : การศึกษาเศรษฐศาสตร์โดยให้ความสำคัญกับผู้คน**
 ผู้แต่ง **อี.เอฟ. ชูมาเกอร์ (E.F. Schumacher)**
 ผู้แปล **กษิร ชีปเป็นสุข**
 บรรณาธิการแปล **วีระ สมบูรณ์**

โครงการสรรพสาส์น สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2549, จำนวน 464 หน้า ราคา 350 บาท

เป็นหนังสือที่แปลมาจากหนังสือชื่อ *Small is Beautiful: Economics as if People Mattered* เขียนโดย อี.เอฟ. ชูมาเกอร์ (E.F. Schumacher) นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมัน ซึ่งตีพิมพ์ออกเผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ เคยแปลเป็นภาษาไทย โดยสมบูรณ์ คุณศิรป์ ในชื่อ *จิตแต่แจ๋ว : เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ* จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นหนังสือที่รวบรวมข้อเขียนด้านเศรษฐศาสตร์ของชูมาเกอร์ ในต่างกรรมต่างวาระ แล้วนำมาจัดวางใหม่ตามเนื้อหาสาระของแต่ละเรื่อง หนังสือนี้ได้สะท้อนแนวความคิดของชูมาเกอร์ในการอธิบายปรากฏการณ์ร่วมสมัยต่างๆที่บังเกิดขึ้นในโลกนี้ด้วยมุมมองที่ชวนให้คิดและกระตุ้นเตือนเพื่อนร่วมโลกให้ฟังตระหนัก ทั้งที่เกี่ยวกับบทบาทของวิชาเศรษฐศาสตร์ ความจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ภัยอันตรายที่มีต่อสิ่งแวดล้อม การแสวงหาพลังงานทดแทน เทคโนโลยีและขนาดการผลิตที่เหมาะสม ปัญหาความยากจนและการว่างงาน การแบ่งปันรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การถือครองทรัพย์สิน การจัดการองค์กร และที่น่าที่มากที่สุดก็คือแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ นับว่าเป็นหนังสือที่ทำหายความคิดและเรียกร้องความสนใจทั้งของผู้คนในยุคนั้นและยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

กรุณาส่ง

ในราชการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ทบวงมหาวิทยาลัย

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
 ใบอนุญาตที่ 2/2521
 ไปรษณีย์หน้าพระลาน

เหตุขัดข้องนำจ่ายผู้รับไม่ได้

- 1. จ่าหน้าของไม่ชัดเจน
- 2. ไม่มีเลขที่บ้านตามจ่าหน้า
- 3. ไม่ยอมรับ
- 4. ไม่มีผู้รับตามจ่าหน้า
- 5. ไม่มารับภายในกำหนด
- 6. เลิกกิจการ
- 7. ย้าย ไม่ทราบที่อยู่ใหม่
- 8. อื่นๆ

ลงชื่อ .....

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ 10200